

Yr Arglwydd Dafydd Elis-Thomas AS

Dirprwy Weinidog Diwylliant, Chwaraeon a Thwristiaeth

11 Rhagfyr 2020

Annwyl Dafydd,

Cymorth ar gyfer y cyfngau newyddion

Yn dilyn cyfarfod y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu ar 17 Medi 2020, pan glywyd eich bod, meddech chi, yn ceisio ystyried sefyllfa a fyddai'n galluogi Cymru Greadigol i fod yn gorff hyd braich a allai roi cymorth i gyhoeddiadau annibynnol.

Fel y gwyddoch, mae aelodau'r Pwyllgor wedi bod yn pryderu am y ffaith bod referniw newyddiaduraeth newyddion yn gostwng a bod hynny'n arwain at oblygiadau posibl o ran creu etholwyr gwybodus, yn enwedig o safbwynt materion datganoledig a gostwng yr oedran pleidleisio. Gwahoddwyd academyddion a newyddiadurwyr i'n cyfarfod ar 12 Tachwedd i gyfrannu at y sgwrs am ddyfodol y cyfryngau newyddion, a'r ffordd orau o ddefnyddio'r gronfa arfaethedig.

Dyma pwy gymerodd ran:

- Emma Meese, Cyfarwyddwr Newyddiaduraeth Gymunedol ym Mhrifysgol Caerdydd, Cyfarwyddwr y Rhwydwaith Newyddion Cymunedol Annibynnol (ICNN);
- Karin Wahl-Jorgensen, Athro yn Ysgol Newyddiaduraeth, Cyfryngau a Diwylliant Caerdydd, a Chyfarwyddwr Ymchwil y Ganolfan Newyddiaduraeth Gymunedol;
- Nick Powell, Cadeirydd Cyngor Gweithredol Cymru o Undeb Cenedlaethol y Newyddiadurwyr (NUJ);
- Dr Rachel Howells, Undeb Cenedlaethol y Newyddiadurwyr a
- Dr Ifan Morgan Jones, Arweinydd Cwrs BA mewn Newyddiaduraeth ym Mhrifysgol Bangor

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN

✉ SeneddDGCh@senedd.cymru

☎ 0300 200 6565

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN

✉ SeneddCWLC@senedd.wales

☎ 0300 200 6565

Crynodeb o'r materion a godwyd yn ein cyfarfod yw hwn. Roedd pawb a siaradodd yng nghyfarfod y Pwyllgor yn croesawu'ch cyhoeddiad y byddai cyllid cyhoeddus ar gael i gefnogi cyhoeddwyr newyddion annibynnol. Gobeithio y bydd modd defnyddio'r llythyr hwn wrth ichi ystyried maint a natur y gronfa.

Rwyf hefyd wedi cynnwys ceisiadau am wybodaeth ychwanegol am y gronfa arfaethedig. Byddwn yn ddiolchgar pe baech yn ateb y cwestiynau hyn er mwyn llywio gwaith y Pwyllgor a chaniatáu inni ateb ymholiadau gan ein rhanddeiliaid.

Yr angen i sicrhau y bydd unrhyw gronfa yn gweithredu hyd braich oddi wrth y Llywodraeth

Roedd y rhai a gyfrannodd at ein trafodaeth yn annog Llywodraeth Cymru i sicrhau bod y gronfa'n cael ei sefydlu ar sail egwyddor hyd braich. Er enghraifft, dywedodd Mr Jones:

'dwi'n meddwl y byddai pawb yn cytuno – fod angen i'r arian fod yn hyd braich, achos, hyd yn oed os ydy'r newyddiadurwyr yn hollol annibynnol eu ffordd o feddwl, hollol ddiuedd, mi fydd yna bobl yn dal i'w cyhuddo nhw o ogwydd ac yn defnyddio hynny er mwyn tanseilio eu gwaith.'

Gwn eich bod chithau'n cytuno â'r egwyddor hon.

A fyddech chi cystal â darparu rhagor o fanylion ar ôl penderfynu sut y bydd y gronfa'n gweithredu ac yn cael ei llywodraethu?

Gwariant y sector cyhoeddus ar hysbysiadau a hysbysebu

Galwodd rhanddeiliaid am i'r hysbysiadau cyhoeddus gael eu hysbysebu'n ehangach. Dywedodd y cynhyrchwyr newyddion cymunedol annibynnol fod y referniw hwn yn 'hanfodol'; byddai'n eu galluogi i gyrraedd cynulleidfa ehangach ac yn creu sefyllfa decach o rhyngddyn nhw a theitlau print sefydledig o safbwynt gwariant y Llywodraeth. Clywodd y Pwyllgor mai teitlau digidol sy'n denu'r cynulleidfaoedd mwyaf o ran niferoedd, cyrhaeddiad ac ymgysylltiad ac felly nid yw'n gwneud synnwyr i barhau i wario arian cyhoeddus ar bapurau newydd yn bennaf.

Awgrymodd Emma Meese y dylai'r Llywodraeth hwyluso cytundeb broceriaeth rhwng y Rhwydwaith Newyddion Cymunedol Annibynnol (ICNN) a Golley Slater, asiantaeth prynu cyfryngau'r Llywodraeth.

Cafwyd trafodaeth ar ymgyrch iechyd cyhoeddus Llywodraeth Cymru yn ystod pandemig y coronafeirws. O ystyried bod aelodau ICNN yn cyrraedd traean o boblogaeth Cymru, holodd Emma Meese pam na chafodd cyhoeddwyr newyddion cymunedol annibynnol eu cynnwys yn yr ymgyrch iechyd cyhoeddus fel a ddigwyddodd yn achos gorsafodded radio

cymunedol. Dywedodd fod y Caerphilly Observer, er enghraifft, wedi'i eithrio, er mai hwn yw'r unig gyhoeddiad ar gyfer bwrdeistref sirol Caerffili gyfan, sef yr ardal gyntaf yng Nghymru i wynebu'r ail gyfnod o gyfyngiadau symud.

Roedd galw hefyd i ehangu nifer y cynhyrchwyr newyddion cymunedol annibynnol sy'n dod i sesiynau briffio'r Llywodraeth.

A allwch roi gwybod i'r Pwyllgor a fydd y Llywodraeth yn newid y modd y mae'n gwario ar hysbysiadau statudol ac ymgyrchoedd iechyd cyhoeddus a gwario mwy ar gyhoeddiadau a chyhoeddwyr newyddion, yn hytrach na phapurau newydd yn unig?

Natur y gronfa arfaethedig i gynorthwyo cyhoeddiadau annibynnol

Awgrymodd Ifan Morgan Jones na ddylid rhoi cymorth ariannol i wasanaethau newyddion newydd gan fod digon ohonynt, a byddant yn cystadlu yn erbyn ei gilydd i ddarparu'r un wybodaeth i'r un darllenwyr. Dylid targedu'r arian, yn hytrach, i lenwi'r bylchau yn y ddarpariaeth newyddiadurol, fel y prinder arian ar gyfer newyddiaduriaeth ymchwiliol. Dywedodd y dylid defnyddio'r arian:

'i newyddiadurwyr ganolbwyntio ar newyddion lleol, llysoedd mewn ardaloedd penodol, cynghorau lleol, y Senedd, Llywodraeth Cymru ac yn y blaen, ond bod ganddyn nhw wedyn yr amser a'r rhyddid i fynd ar ôl straeon, yn hytrach na bod cyn lleied ohonyn nhw mai'r hyn maen nhw'n ei gynhyrchu mewn gwirionedd ydy seilio ar ddatganiadau i'r wasg.'

Roedd Rachel Howells o blaid defnyddio'r cyllid ar gyfer newyddion cymunedol annibynnol. Dywedodd:

'community journalism outlets are frequently started up in areas that have been abandoned by other news organisations due to the collapse of the local news industry. What that means is that they're only sources of news and the only way of holding local authorities to account.'

O ran gweinyddu'r cyllid, awgrymodd mai man cychwyn da fyddai adeiladu ar y gronfa newyddiaduraeth hyperleol bresennol.

Dylid defnyddio arian cyhoeddus i sefydlu canolfannau newyddion ar hyd a lled Cymru, meddai, fel yr awgrymodd eisoes yn ystod ymchwiliad y Pwyllgor i newyddiaduraeth newyddion yn 2018.

Awgrymodd hefyd y gallai Llywodraeth Cymru ystyried dilyn model Missouri, a chael coleg neu academi i weithredu fel 'ysbyty addysgu ar gyfer newyddiadurwyr; lle bydd

dysgwyr yn cynhyrchu papur newydd. Efallai y byddai'n werth ystyried y model hwn fel rhan o'r cwricwlwm yn un o gyrsiau hyfforddi newyddiaduraeth presennol Cymru.

Tynnodd sylw hefyd at symlrwydd y cymhorthdal ar gyfer y cyfryngau yn Norwy. Cyn belled â bod gan gyhoeddiad nifer benodol o danysgrifwyr, bydd hanner cyflog ar gael ar gyfer un aelod o staff, a chaiff hyn ei weinyddu gan un person am chwe mis y flwyddyn.

Cynigiodd Emma Meese y meini prawf cymhwysedd hyn ar gyfer yr arian:

'Grant funding should be made available to relevant start-up media enterprises in areas where the withdrawal of established journalism from Welsh communities has been most acutely felt, with sufficient and ongoing support, and to established organisations that have a proven track record of reaching audiences and producing contemporaneous public interest news.'

Awgrymodd Ifan Morgan Jones hefyd y dylai penderfyniadau cyllido gael eu seilio ar arbenigedd ym maes newyddiaduraeth ac y dylid mesur llwyddiant y grantiau drwy fesur pa mor llwyddiannus yw newyddiadurwyr yn eu hymdrechion i greu cynnwys newydd a chyrraedd cynulleidfaoedd newydd. I wneud hyn, awgrymodd bod angen 'corff arbenigol o newyddiadurwyr a golygyddion, neu sicrhau bod yr arbenigedd yna ar gyrff sydd yn bodoli eisoes.'

Dadleuodd Nick Powell y dylid trin papurau newydd fel asedau cymunedol. Cynigiodd y dylid defnyddio cyllid i gynorthwyo cymunedau i gyhoeddi papurau newydd lleol os oes perygl y bydd un yn cau.

A fydd Llywodraeth Cymru yn dibynnu ar yr arbenigedd presennol yng Nghymru Greadigol wrth benderfynu ynghylch cyllid a dangosyddion perfformiad allweddol? Neu a fyddwch chi'n ceisio arbenigedd ychwanegol y cyfryngau digidol a phrint wrth wneud penderfyniadau cyllido?

A wnewch chi roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor am y meini prawf cymhwysedd ar gyfer y cyllid?

Maint a ffynhonnell y cyllid

Dywedodd Emma Meese fod y gronfa bresennol ar gyfer newyddiaduraeth hyperleol wedi cael effaith anhygoel. Galwodd am i'r gronfa barhau, gan ddweud:

'[it] would be hugely beneficial, but would need to include capital expenditure if it was to be as successful as possible.'

Esboniodd y byddai teitlau bach, annibynnol yn elwa o gael cyllid i greu'r sefydlogrwydd o gyflogi person arall, a hynny efallai ar ffurf prentisiaeth neu interniaeth.

O ran codi arian i gynorthwyo'r cyfryngau newyddion, anogodd Nick Powell y Llywodraeth i ychwanegu ei llais at y rhai sy'n galw ar gewri'r byd technoleg i 'dalw eu ffordd'. Soniodd am gynllun adfer newyddion yr NUJ sy'n galw am dreth ffawdelw o 6 y cant ar gewri'r byd technoleg, ac yna ardoll cysylltiedig â'u helw i ariannu newyddiaduraeth er budd y cyhoedd.

A allwch chi gadarnhau faint o arian fydd ar gael i gynorthwyo'r cyfryngau newyddion drwy Gymru Greadigol?

Talebau i bobl ifanc

Cymeradwyodd Nick Powell a Rachel Howells gynnig gan yr NUJ i gyflwyno cynllun talebau ar gyfer pobl ifanc. Byddai'r talebau'n cael eu defnyddio i dalu i danysgrifio i gyhoeddiad neu wefan newyddion neu faterion cyfoes O gofio bod yr oedran pleidleisio wedi gostwng, mae'n hanfodol bod pobl ifanc 16 a 17 oed yn wybodus am sefydliadau democrataidd ac am y rhai sydd mewn grym, a dylid eu hannog i droi at ffynonellau dibynadwy i gael eu newyddion.

Byddwn yn ddiolchgar pe baech yn ystyried yr awgrymiadau a'r sylwadau hyn ynghylch y cyllid arfaethedig wrth i chi fwrw ymlaen â'r prosiect. Gwn eich bod chithau, fel y Pwyllgor, yn pryderu am y ffaith bod y sector yn crebachu ac am y peryglon posibl a all godi pan fydd pobl gael camwybodaeth gan y cyfryngau digidol, na chânt eu rheoleiddio.

Rwy'n credu bod Karin Wahl-Jorgensen wedi crynhoi'r sefyllfa'n gywir pan ddywedodd: 'supporting the sustainability of these news organisations, but also encouraging future growth in the sector, is essential both to democratic life and the economy of Wales'.

Mae'r Pwyllgor yn croesawu'ch gwaith yn y cyswllt hwn. Byddai'n ddefnyddiol pe gallech ateb y cwestiynau yn y llythyr hwn erbyn 21 Rhagfyr 2020.

Yn gywir,

Helen Mary Jones

Cadeirydd y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu

Eich cyf/Your ref
Ein cyf/Our ref

Helen Mary Jones AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu

20 Ionawr 2021

Annwyl Helen,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 11 Rhagfyr 2020 am gymorth i'r cyfryngau newyddion.

Yn ystod y sesiwn graffu ar 17 Medi nodais fy mhenderfyniad i roi'r dasg i Cymru Greadigol ystyried sut y gallai Llywodraeth Cymru roi cymorth ychwanegol i gyhoeddi annibynnol, i gryfhau ac arallgyfeirio'r ddarpariaeth newyddion yng Nghymru. Mae Cymru Greadigol wedi bod yn ystyried opsiynau mewn perthynas â'r cais hwn a chafwyd sawl trafodaeth â rhanddeiliaid yn ystod y misoedd diwethaf.

Mae'r trafodaethau hyn wedi codi materion ynghylch y seilwaith cyfryngau cynhenid gymharol wan yng Nghymru, diffyg lluosogrwydd newyddion ac enghreifftiau o ohebu camarweiniol. Mae rhanddeiliaid wedi tynnu sylw at bwysigrwydd cael gweithgarwch cyfryngol sy'n annibynnol ar y Llywodraeth ac wedi pwysleisio y byddai angen i unrhyw ddatrysiad fod yn un hyd braich, meddu ar strwythur llywodraethu priodol a diogelu annibyniaeth olygyddol.

Trafodwyd opsiynau ar gyfer ymyrraeth yng nghyfarfod Bwrdd Anweithredol Cymru Greadigol ym mis Rhagfyr. Nododd y Bwrdd yr heriau sylweddol sy'n gysylltiedig â mynd i'r afael â materion yn sector y cyfryngau a chynghorwyd y dylid bod yn ofalus o ran unrhyw ymyrraeth sydd â'r potensial i ystumio marchnad y cyfryngau a chreu anghydbwysedd ynddi. Argymhellodd y Bwrdd y dylid cynnal trafodaethau pellach ar yr opsiynau gydag arbenigwyr yn y diwydiant.

Ar 11 Ionawr, aeth Gerwyn Evans, Dirprwy Gyfarwyddwr Cymru Greadigol i Uwchgynhadledd Cyfryngau Caerdydd 2021 Sefydliad Materion Cymreig fel panelwr. Y digwyddiad oedd y cyntaf mewn cyfres o bedwar yn canolbwyntio ar y tirlun newydd i'r cyfryngau yng Nghymru, i ystyried y prif ganfyddiadau o archwiliad cyfryngau 2020 y Sefydliad Materion Cymreig. Bydd Cymru Greadigol yn parhau i ymgysylltu â'r Sefydliad Materion Cymreig wrth i'r gwaith hwn fynd rhagddo i sicrhau bod y canfyddiadau a'r dystiolaeth ddiweddaraf yn cael eu cynnwys mewn unrhyw weithgarwch yn y dyfodol.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Dafydd.Elis-Thomas@llyw.cymru
Correspondence.Dafydd.Elis-Thomas@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Ar hyn o bryd, nid oes unrhyw benderfyniadau wedi'u gwneud ar unrhyw ffordd o weithio i gefnogi'r cyfryngau. Mae gan Cymru Greadigol gyllideb bwrpasol i gyflwyno rhaglenni a phrosiectau i gefnogi is-sectorau a gweithgarwch â blaenoriaeth. Mae cyllideb 2021/22, a fydd yn dechrau o fis Ebrill 2021, yn cael ei thrafod ar hyn o bryd i gytuno ar y defnydd gorau o ddyraniad ariannol Cymru Greadigol. Bydd cost cyfle yn gysylltiedig â dyrannu cyllid i gefnogi'r cyfryngau y bydd angen ei ystyried yn ofalus. Diben unrhyw ymyrraeth fyddai mynd i'r afael â'r canfyddiad bod diffyg newyddion perthnasol ac o safon er budd y cyhoedd yng Nghymru. Efallai nad cyflwyno cynllun grant fydd yr ateb mwyaf ymarferol i'r methiant hwn. Wrth archwilio opsiynau, bydd yn bwysig ystyried cyfleoedd i sicrhau bod ffrydiau ariannu presennol o fewn cyrraedd i sefydliadau'r cyfryngau er mwyn manteisio i'r eithaf ar y cyllid sydd ar gael o ffynonellau niwtral o ran y sector. Bydd cyfleoedd hefyd yn gysylltiedig â ffynonellau ariannu allanol a gweithgarwch sy'n cefnogi cynaliadwyedd tymor hwy seilwaith y cyfryngau yng Nghymru megis datblygu sgiliau a chyllido prentisiaethau.

O ran eich cwestiwn am unrhyw newid yn y ffordd y mae'r Llywodraeth yn mynd ati i wario ar hysbysiadau statudol ac ymgyrchoedd iechyd cyhoeddus, rydym yn croesawu diddordeb a chraffu parhaus y pwyllgor yn y maes hwn. Drwy gydol y pandemig, rydym wedi defnyddio'r holl sianeli sydd ar gael, gan gynnwys y gymuned a'r hyperleol, i sicrhau bod negeseuon iechyd cyhoeddus allweddol yn cyrraedd pobl sydd eu hangen i gadw eu hunain a Chymru'n ddiogel. Mae cyhoeddiadau cymunedol a hyperleol wedi cymryd rhan yng nghynadledau i'r wasg Llywodraeth Cymru a ddarlledir ar y teledu yn genedlaethol. Mae hynny'n golygu y gellir codi materion lleol allweddol yn uniongyrchol gyda Gweinidogion, a chodi ymwybyddiaeth pobl ohonynt ymhellach. Mae ein gwaith ar gyfer ymgyrch iechyd y cyhoedd hefyd wedi defnyddio ystod eang o sianeli ac allfeydd. Mae'r dadansoddiad o wariant gyda radio a'r wasg gymunedol rhwng mis Ebrill 2020 a mis Ionawr 2021 ar gyfer ymgyrch Diogelu Cymru yn dangos cyfanswm gwariant o tua £160k, gan gynnwys mwy na £3,200 gyda Golwg a mwy na £6,400 gyda Bro Radio. Mae prynwr cyfryngau Llywodraeth Cymru, Golley Slater, wedi cydweithio â Chyngor Llyfrau Cymru i gefnogi mentrau o'r fath a sicrhau bod ymgyrchoedd ac incwm Llywodraeth Cymru ar gael i'r cyhoeddwr hyn.

Mae'n ofynnol i Hysbysiadau Statudol gael eu rhoi yn y papur newydd sydd â'r cylchrediad uchaf yn yr ardaloedd daearyddol dan sylw, sy'n golygu ei bod yn llai syml amrywio'r ffordd o weithio yn y maes hwn. Rydym yn deall pwysigrwydd incwm hysbysebu y mae'r wasg ranbarthol yn ei gael o hysbysiadau statudol. Dyna pam mae hysbysiadau Llywodraeth Cymru yn cael eu harchebu gyda chynrychiolwyr cyfryngau lleol cyn belled ag y bo hynny'n bosibl ac yn ymarferol i gynnal swyddi'n lleol. Er enghraifft, pan fydd Golley Slater yn archebu hysbyseb ar gyfer y Cambrian News maen nhw'n siarad â'u tîm yn Aberystwyth. Drwy wneud hynny maent yn helpu i gynnal y rolau hynny yn y cymunedau lleol y maent yn eu gwasanaethu, yn hytrach nag archebu drwy eu cynrychiolwyr yn y cyfryngau yn Llundain neu Fanceinion (o'r enw Mediaforce). Mae hyn yn wir am y rhan fwyaf o hysbysiadau a osodir yn y wasg Gymreig.

Yn gywir,

Yr Arglwydd Elis-Thomas AS/MS

Y Dirprwy Weinidog Diwylliant, Chwaraeon a Thwristiaeth
Deputy Minister for Culture, Sport and Tourism